

nijo ni izhajal samo do 1959 (XX. letnik), temveč do 1945 (XXVI. letnik). Janko Slebinger je v Slovenskem tisku objavljaj bibliografijo za leto 1950 do 1952 in ne samo do leta 1951, a pravi naslov bibliografije R. Podhorskega se glasi »Bibliografija slovenskega begunskega (in ne emigrantskega) tiska« in je izšla v Judenburgu 1946.

Ne bomo navajali še nekaterih nedostatkov manjše važnosti, vendar pa smo mnenja, da bi avtorica morala omeniti vsaj še nekaj tujejezične literature, ki govori o slovenskem slovstvu. Semkaj bi šteli Andre Gavrilovića »Pisma o književnosti u Slovenaca« (Bgd 1895), Umberta Urbanija knjigo »Scrittori jugoslavi« II (Zadar 1936), ki prinaša zadovoljive literarne portrete slovenskih pesnikov in pisateljev: Franceta Prešerna, Simona Gregorčiča, Antona Aškercera, Ivana Cankarja, Ivana Tavčarja, Otona Župančiča, Alojza Gradnika in Ksavera Meška. Pri moderni literaturi ne bi smeli pozabiti na študijo: Miodrag Ibrovac, La Poésie yougoslave contemporaine (Bgd 1937) in na dve monografiji Bartolomea Calvija o Ivanu Cankarju: »Il Crisantemo bianco« (Mantova 1931) in »Immagini di sogni« (Torino 1941), če že ne bi hoteli omenjati njegova obsežna uvoda k prevodom Cankarjeve drame »Kralj na Betajnovi« (Torino 1929) in »Mojega življenja« (Mantova 1930). Prav tako bi lahko navedli tudi študijo istega avtorja o Simonu Gregorčiču »La sventura di Iefte in Giuseppe Parini e nello sloveno Simone Gregorčič« (Mantova 1929). Zakaj ne bi dali v takem bibliografskem pregledu slovenski literaturi malo širšega, evropskega okvira? Pri specialnih bibliografijah bi omenil vsaj še delo Pavle Popović-Miodrag Ibrovac, Essai de Bibliographie française de la littérature yougoslave (Paris 1931), pri kateri je sodeloval tudi prof. Ivan Prijatelj.

Splošna naša sodba o tem Kratkem bibliografskem pregledu slovenskega slovstva, ki je izšel letošnje poletje kot 2. zvezek serije Bibliografska dela Slavistične knjižnice v založbi DZS, pa je, da bo kljub vsem nedostatkom služila predvsem tistim, ki jim je slovenska literatura že kolikor toliko znana. Velika škoda pa je, da ni izdelana skrbneje in z večjo odgovornostjo, kajti glede na naše razmere na novo izdajo podobnega dela ni misliti v bližnji bodočnosti.

France Dobrovoljc

PRIPOMBE OB IZIDU »PRIROČNEGA LEKSIKONA«

V teh dneh sem dobil v roke že lansko jesen napovedano izdajo zelo potrebne knjige, leksikona, ki smo ga Slovenci v tej obliki res pogrešali. Glonarjev Poučni slovar, ki je izšel pred vojno, je bil do zdaj največja taka knjiga pri nas, a ilustriran ta tudi ni še bil.

Z izdajo te knjige smo dobili pripravno knjigo, kakor jo imajo Nemci n. pr. v svojem *Knaur*-jevem leksikonu, Francozi v malem *Larousse*-u itd., Hrvati pa v novem *Sveznadarju*, po katerem je naš *Priročni leksikon* tudi preveden oziroma narejen.

Res smo ga skoraj z nestrpnostjo pričakovali in smo ga veseli, zato ga je pač vsakdo začel takoj prelistavati. No, in pri prelistavanju — ne pri temeljitem pregledovanju ali čitanju! — se mi je takoj vsilil v roke svinčnik in na pa-

pirčkih bi se lahko nabralo v nekaj urah nešteto pripomb, opažanj, ugovorov in nasprotovanj...

Ker pravijo uredniki sami v svojem predgovoru, da bi bili »hvaležni za kritične pripombe tako k posameznim geslom kot o delu kot celoti oziroma razporeditvi snovi« itd., bi mogel v naglici navesti nekaj opažanj, ki sem jih nabral, kakor rečeno, ob prvem prelistavanju »*Leksikona*«.

Leksikon naj bi bil dostopen čim širšem slojem Slovencev, zato menim, da smo lahko kar pomirjeni s kvaliteto papirja; verjetno bi knjiga na boljšem papirju bila mnogo dražja, pa bi je zato marsikdo ne mogel kupiti. Na platnicah bi morda kdo pričakoval resnejšo opremo, reči hočem, da mi po strani »prilepljena« A in Ž z vrisanimi simboli nekaterih pojmov ne ugajata, preveč sta videti reklamna, le na kratkotrajne stvari opozarjajoča. Za tako knjigo se mi zdi najprimernejša oprema solidna vezava s preprostim napisom v ortodoksnih črkah. Take vidimo često izdaje klasikov.

Leksikon ima na kraju posebej zbrane različne statistične podatke in poglavja iz prve pomoči in profiletalske zaščite. Vse to pride gotovo zelo prav.

Pri posameznih geslih sem pa zbral sledeče opazke (ne navajam jih niti po abecedi niti po sorodnosti pojmov ali opažanj):

Kosor, hrvatski književnik, pač ni *Josif*, temveč *Josip*. *Josife* imajo morda Srbi, a Hrvati imajo *Josipe*.

Ob pisatelju *Kranjčeviću* smo si vedno zapomnili, da mu je bilo ime *Silvije* Strahimir, ne pa *Silvij* Strahimir. Saj je vendar že rešen spor, da je bil Goethe *Wolfgang*, ne pa *Vukohod!* *Starčevića* pa niso naredili *Antona*, temveč je *Ante!*

Konavlje je ravnina oziroma polje blizu Dubrovnika, znane so njegove narodne noše. Ob sliki žene iz Konavljja piše »Konavoka«, ko bi Slovenec pač rekel le »Konavljanka«. Žal nimam hrvatskega »Sveznadarja«, da bi primerjal, kaj je bilo suženjsko prevzeto iz hrvaščine!

V »Dopolnitvah« je poleg drugega navedeno, da je treba vnesti pri *Einsteinu* letnico smrti 1955, enako pri *Flemingu*. Niso pa sestavljalci vedeli, da je tudi že n. pr. *Ivan Trinko* mrtev in ravno tako tudi dr. *P. Lunaček*...

Prav nepotrebno je navajati, da je *Kraljevo* bilo prej *Rankovićevo*, ko pa ima knjiga tudi geslo *Rankovićevo*, pri katerem piše, da je bilo »prejšnje ime« Kraljevo!! Pri *Pločah* je to drugače: le pri tem geslu piše po nepotrebem »prej Kardeljevo«, medtem ko gesla *Kardeljevo* v leksikonu ni. Jasno je, da ni potrebno pisati niti pri enem niti pri drugem krajevnem imenu, da so se prej imenovala nekaj časa po živih naših politikih, ko pa se utegnejo spet še enkrat tako imenovati. Tedaj bi pač morda morali pisati ob geslu n. pr. »*Rankovićevo*« takole: R., prej *Kraljevo*, prej *Rankovićevo*, prej *Kraljevo* (!). Torej popoln nesmisel in nesolidno delo (ali tudi znanje??).

Ali je treba pri geslu *Metz* postavljati v oklepaju izgovor te besede? Menim, da je niti ni mogoče drugače izgovoriti, ker bi se tudi po glasovnih zakonih eventualno izgovorjeni glas ‚z‘ priličil t-ju in bi imeli ts = c. To je boljše čutil sestavljalec teksta pod geslom *Metzinger*, ki izgovora nič ni dostavljaj!

Sploh izgovor tujih besed in ta naš leksikon! Pisci sestavkov iz določenih področij so pristavljali izgovor v oklepajih, drugi pa ne. Enotna redakcija bi morala te stvari vskladiti. Tako pa izgovarjaj ime *Shakespeare*, kakor ti drago, a pri *Casanovi*, *Capriju* in podobnih imaš v oklepaju veliko odkritje, da je treba brati C kot K! Če pa že nudimo izgovor tujih besed v oklepaju, tedaj naj bo

ta transkripcija popolna, t. j. opremljena tudi z naglasom! Naglas je pač ravno tako važen kakor glasovna slika besede. Posebno smem to zahtevati, če so mogli v tiskarni poiskati nerodno majuskulo Ó z naglasom na koncu imena (ki pač ni najbolj važno!) pri geslu *Machiavelli Nicoló*, ni pa glavni urednik zahteval od sestavljalecev posameznih definicij in razlag, da dajo naglase k transkripcijam tujih imen. Povsod ni prav nujno, toda pri reki *Mackenzie* n. pr. bi naj le bil naglas pri transkripciji (Mekénzi)! (Italijani pišejo ime N. takole: Niccolò — z dvojnimi c in z gravisom; pa brez zamere!) Kaj nam hoče spet v oklepaju dodana imenitnost pri geslu *Luksemburška*: Grand Duché du Luxembourg — brez transkripcije, kako je treba ta naslov izgovoriti, ko pa pri *Zvezi sovjetskih socialističnih republik* naš človek ne more izvedeti, kako se glasi po rusko naslov te države, ki ga okrajšanega pišejo tudi SSSR, kjer je prva črka v kratici S in ne Z? Tu namreč nimamo v oklepaju službenega naslova države v njenem jeziku! — Pa še o transkripciji v oklepajih: *Stuttgart* se izgovarja štuttgart, ne pa stuttgart, če je potrebno izgovor takih besed navajati posebej! Kolikor ima namreč leksikon to navedeno (čeprav napačno), bi moral zapisati tudi izgovor imena *Costa*, da ga ne bi nepoučeni izgovarjal *costia*, t. j. *tsosta*!

Stefan Josef imenuje *Priročni leksikon našega znanstvenika*, po katerem ima ime znanstveni inštitut SAZU v Ljubljani. A ta inštitut se imenuje *Jožef Štefan*, pa bi naj pisec besedila pod tem geslom za to vedel!!

Abesinsko glavno mesto je enkrat napisano *Addis Abeba* (DD), na str. 859 pa le *Adis A.* (d) ... Poleg pisave *Sv. Lovrenc* (reka v Sev. Ameriki) imamo *Sao Francisco* (reka v Južni Ameriki) na str. 855. (Sv.: Sao.)

Vem le za *Zupaniča Nika*, ne za *Županiča*, razen če se po najnovejši lastni odločitvi sedaj ne piše z Ž. Saj je tudi *Oton Župančič* bil nekoč *Zupančič*...

Le tiskovna napaka je pač *per acclamationem* (nam. -m). Pri geslu *Ksenofon* piše nedosledno *Simpozion*, pa *Anabasis*.

Če ima v statističnih navedbah n. pr. na str. 858 med azijskimi ozemlji naveden *Qatar*, tedaj bi si želel najti to besedo tudi kot geslo v slovarju, kajti nisem *dober geograf*, da bi vedel na pamet za to področje med *Iranom* in *Beludžistanom*, ki se v ostalem lahko piše tudi *Gvadar*.

Lovčen je nad *Boko Kotorsko*, ne pa (hrv.) iznad *Boke K.*! Iznad je sicer tudi slovenski predlog, vendar ga ne moremo rabiti za označbo mirujočega stanja, temveč le pri opisu premikajočih odnosov (*Sonce vstaja iznad gore*).

Kaj ima pri geslu *Keller* opraviti (v leksikonu!!) opis — »znani švic. pripovednik«?? Komu znani? Tistemu, ki išče o njem informacij v leksikonu, pač ne tako zelo! Enako je Leksikonu *Portorož* znano (!) letovišče (njemu pač, marsikomu morda ne...). Ravno tako bi tukaj omenil *Abdulhaka*, ki je »zelo zaslužen (!) za razvoj turške moderne«. Česa *moderne*? V leksikon ne spada tako izražanje. Leksikon informira, zato ne sme ničesar, tudi najmanjšega znanja ne, subponirati! Sicer ima izraz *moderna* svoje posebno geslo in navaja tudi *SP moderna* kot samostalnik (ž), vendar naj bi leksikon po mojem le pristavil n. pr. *literatura*, *umetnost* ali *sl.*

Poleg (živega) *Mlakarja Pina* bi pač smel biti v leksikonu tudi (že mrtvi) *Mlakar Janko*, alpinist in pisatelj!

Kako je torej treba izgovoriti ime *Casanova Giacomo*? Mar *Kazanova giacom*? Leksikon namreč navaja izgovor primka, ne pa tudi imena. Ali oboje, ali nič! Če že dajemo čitalecu navodilo, ga poučimo popolnoma, da bo res izgovoril tudi »džakomo«, ne pa morda *g-i-a-ts-omo*! En primer za mnogo

njih! (Pri tem bi bilo omeniti, da izgovarjajo Italijani tudi Kasanova, torej nezvenc s.)

Pismenost in pisanje po mojem ni isto. Pisanje je »izražanje misli s pisnimi znaki«, a pismenost je sposobnost takega izražanja!

Je *Unanimo* namesto *Unamuno* napaka stavca?

Da ima Leksikon pri geslu *šlager* definicijo »popevka«, mi ugaja mnogo bolj kakor definicija v SP — »drajna«. Fr. Kidrič je prestavil to besedo: tolkač.

Seveda bo v slovenskem leksikonu *Trebnje*, lahko bi pa našli v njem tudi še *Trebnje*!

Včasih bi za tak leksikon v eni sami knjigi zadoščale tudi krajše definicije, posebno v primerih, ko ne morejo biti daljše nič kaj zanesljive. Tako sem našel zelo različne podatke za geslo *Subfebrilen*: Naš leksikon navaja, da je to telesna temperatura od 37,2 do 37,8. Černič v Zdravstvenem priročniku ima 36,5—37,5; Volkman, *Medizinische Terminologie*: 38—38,5; Brockhaus *Lex.*: 38,1—38,5; Knauer izraza sploh nima; Gutenbergs *Konv. Lex.* ima pa enako kakor *Med. Term.* 38—38,5.

Pomešani so srbskohrvatski izrazi s slovenskimi med drugim pri činih vojaških: navaja izraz poročnik, pa spet »prve klase«, pa »poročnik bojnega broda«, ko bi naj rekel rajši kar »poručnik bojnega (ali celo kar »bojnog«) broda« ali pa torej »poročnik vojne ladje«. Novi zakon o JLA ima v slovenskem besedilu lepo: »prvega r a z r e d a«!

Küzmič Stefan je napisal *Nouvi testament* in ne *Nuovi t.*!

Pri geslu *nafta* bi pač lahko bila navedena in morala biti navedena tudi proizvodnja v Perziji, čeprav je bila v letu 1955 v tej deželi trenutna stagnacija zaradi znanih (sedaj pač »znanih«, ko ne pišem za leksikon!) sporov med državo in petrolejskimi družbami!

Pri tolikih *kosih* in pri mnogih bolj ali manj važnih upodablajočih pa tudi dramskih umetnikih bi lahko bil v leksikonu tudi *Kos Franc. akad. slikar v Mariboru*...

Pri navedbah okrajšav bi pripomnil, da fizika sedaj mnogo uporablja izraz »konjska moč«, ne toliko »konjska sila« (K. S.). Enako bi mogli želeti, da upošteva leksikon vsakovrstne iskalce informacij in bi zato naj bilo pri okrajšavi »ca.« povedano ne samo, da je to »cirka«, temveč, kaj je to »cirka« (-k- pisano že v Leksikonu).

Pod geslom *luna* pride v tekstu izraz »ekliptika« — posebnega gesla oziroma opisa tega pojma pa leksikon nima (pa se mi zdi ta opis bolj važen kakor n. pr. »subfebrilen«). Sestavljalci teksta različnih področij znanosti pač niso dobili enotnih navodil!

Pri zemljepisnih podatkih na str. 837 imamo kratico *STO*, ki bi pač naj bila tudi posebej še v leksikonu kot geslo obrazložena (pa četudi danes *STO*-ja ni več).

Na str. 838 imamo *Vietnam*, ni pa *Vietminha*! Vsekakor bi morali že upoštevati *Sev. in Južni Vietnam*! Poleg tega navaja leksikon na str. 838 kot glavno mesto *V. Saigon*, a tekst pod geslom *V.* pravi, da je glavno mesto *Hanoj*. Trditve v Leksikonu si torej ne korespondirajo!

Na zemljepisnih kartah se čudim oblikam *Novi Zealand*, ko pravimo Slovinci pač *Nova Zelandija*; *Koraljno (morje)* namesto *Koralno*; *Rju-Kju*, ko rečemo in pišemo *Slovinci* pač *Riu-Kiu*; *Maršalovi (otoki)* namesto *Maršalski*; *Falklandovi* namesto *Falklandski*.

Plečnik Janez je napisal *Repetitorij* anatomije, ne pa *repertorij*.
Sajevic Evgen je rojen pač prej kakor šele leta 1913, medtem ko je *Omersa Nikolaj* pač mlajši kakor 54 let, kolikor mu jih »nadene« Leksikon, ki pravi, da je rojen 1901!

Hrvatski pisatelj *Novak* ni *Vjenčeslav*, temveč mu je bilo ime *Vjenceslav*, kvečjemu (če bi *Wolfgang* bil *Vukohod* [ali *Volkohod*?!]) *Venčeslav*, torej ekavska oblika za slovenizirano ime.

Ne vem, zakaj je treba pisati *tomahawk*, ko je kar dobro in lepo ter po SP prav in predpisano *tomahawk*. Zakaj in čemu je dober zapis v oklepaju pri geslu *mokasin* še *moccasin*, ko pa ni pri nekaterih tujih imenih tako krvavo potrebnih transkripcij??

Pri geslu *Piran* najdem izraz *Sečoljski* (zaliv). Kraj je *Sečovelje*; kakor *Trbovlje* — *trboveljski* bi knjižno lahko torej enako tvorili pridevnik *sečoveljski*. Sicer pa najdemo ponekod (na kartah) tudi *Sičjole* in *sičjolski*. Turistični zemljevid Slovenije ima *Sečoveljske* (solarne). Poznam besedo in pomen besede *lectin*, ki bi utegnila nastopati v našem leksikonu pod geslom *lectin*. Imamo pa v njem tudi geslo *leticin*, pa bi prosil kakega kemika, kako je s to stvarjo...

Pri geslu *letni časi* je rečeno, da so ti »nastali zato itd.«. Bilo bi pač pravilno reči le, da »so« zato..., saj ne moremo opisovati njih nastanka!!

Pri *tajfunu* je možno poleg označbe, da je »(kit)«, reči tudi, da je sorodna beseda tudi grško *typhōn*, kar nekateri leksikoni navajajo.

Transmutacija namesto *transmutacija* je spet najbrž le tiskovna pomota.

Morala je res tudi pojem za »npravstveni nauk, ki izhaja iz neke bajke ali povesti« (iz basni ne??). Toda Slovenci tega izraza takó ne rabimo, morda ga bolj Hrvatje, celo pa Nemci (... und die Moral aus der Geschichte? ...).

Louvre je nekdanja kraljeva palača v Parizu, a kraljevska je lahko videti katerakoli reč, ki ima določene lastnosti, ne da bi jo bil moral uporabljati ali imeti v lasti prav kralj. Enak nepravilni pridevnik imamo pod geslom *Stuttgart*.

Lok je Leksikonu »važen gradbeni element itd.«, a prva definicija mu mora biti vendar »del kroga«! Povrhu pravimo Slovenci temu »važnemu gradbenemu elementu« *obok*, le Hrvatje *luk*.

Slovenski ali hrvatski premalo zna prevajalec, če je napisal pri geslu *Lloyd*: »Ustanovljena je (družba) l. 1771.« *Srbskohrvatski jezik* ima le sedanjik pom. glagola poleg trpnega deležnika, pa mu je to že pretekli čas trpnika, n. pr. N. N. je rojen (sl. se je rodil, je bil rojen); društvo je osnovano (sl. je bilo ustanovljeno). Slovenščina pa zahteva tukaj brezpogojno pretekli čas pomožnega glagola. Pravilno je v danem primeru torej le: »Ustanovljena je bila l. 1771.« Ni kar tako lahko prevajati iz srbohrvaščine v slovenščino, ker se zaradi tesne sorodnosti jezikov ob delu zelo lahko izgubi občutek za pravilno dikcijo v domačem jeziku!

Ne ugaja mi izraz *nargila*, slišal in čital sem namreč vedno le »nargile«, kar bi ne sklanjal.

V *Slovenski Bistrici* so res različne tovarne, toda industrije *obutve* tam ni!

Ne vemo, kaj je bil *Hladnik Ignacij*! Da je bil glasbenik, skladatelj, izvemo le iz teksta. Kakor da je besedilo h geslu kar s škarjami izrezano iz kake druge knjige!

Praprot je treba v množini sklanjati: (med) *praprotmi* (ne *praproti*), kar pač ni zagrešil spet stavec?!

Tako malo kot jaz je poznal divjega *prašiča* s Celebesa sestavljaavec teksta pod tem geslom. Če bi ga bil bolje, bi ne bil v besedilu (prav) napisal *b a b i r u s a*, ob sliki pa *b a b i r u s*. (V večjem [nem.] leksikonu sem našel, da je Babirusa »Hirscheber«.)

Prej sem omenil prevajanje iz srbolhrvaščine. Hrvat pa reče »požrtvovanje«, a Slovenec pravi »požrtvovalnost«. Verjetno je, da ta tekst ni preveden, tedaj je pač pisec že bolj privajen takemu izrazu.

Kar dovolj bi bilo te »bere«, saj bo potrebna pred zopetnim natiskom leksikona tako še ponovna podrobnejša obdelava vseh tekstov. Vse pomanjkljivosti (ki se mi nekako vsiljujejo skoraj na vsaki strani, ali pa sem dobil ob nerodnem listanju tak občutek...) pripisujem le okolnosti, da so sestavljalci in prevajalci hiteli, da bi knjiga pač čimprej izšla in potolažila naročnike ter poplačala obilen trud. Za drugič pa smemo pričakovati res kaj boljšega, ali ne?

F. V.

GLEDALIŠČE

PRIMER ABSTRAKTNEGA ČLOVEKOLJUBJA

Pisati kritiko o novi drami Jožeta Kavaljarja (Igorja Torkarja), ki ji je ime *Pisana žoga*, nima pravega pomena. Zakaj očitki, ki bi jih o njej moral zapisati kritik, bi se razlikovali od očitkov ob prejšnji Torkarjevi igri. Pravljici o smehu, prav tako malo, kakor se malo razlikujeta med seboj obe deli. Kljub spremembi miljeja in snovi, kljub spremembi verza v prozo in kljub zunanji razliki v problemu je resnica, ki jo pisatelj izpoveduje v obeh delih, enako problematična in življenje enako ponarejeno.

Podrobnejšo presojo drame »Pisana žoga« nam veleva tehtnejši motiv. Kavaljar poudarja v svoji drami z vrsto sentenc, primerjav in rekel, kako važen je v današnjem času humanizem, kako pomembno je razumevanje človeka in kako dragoceno je človeško srce. Tudi ta teza sama na sebi ne bi bila vredna pozornosti sama na sebi, ko bi ne šlo za nek princip humanizma, ki ga dandanes često srečujemo v našem duhovnem življenju.

Logika pojma humanizem nas sili, da ob Torkarjevi drami zastavimo vprašanje: kakšna je v sebi in a tega pojma, kakšna je podoba človeka, ki si utira pot pod zastavo človekoljubja? In sili nas, vpraševati dalje: ali je podoba človeka, ki naj bi se razmahnil ob razumevanju in spoštovanju svojih soljudi, jasna, izdelana, resnična? Z drugimi besedami: ali ima to propovedovanje humanizma zanesljive moralne temelje in trdno idejno ogrodje?

Zavedam se teže svojega vprašanja. V času, ki ga označujejo nestabilnost sveta in pretresi človeškega duha, je humanizem v resnici najtrdnjša opora vsakemu razmišljajočemu človeku. Človek ostaja v današnjem svetu najtrdnjša vrednota, zato je nujno, da se v svojem iskanju opiramo nanjo. In zato je nujno, da se borimo za uveljavljenje te vrednote, za razumevanje človeka, za njegovo svobodo in priznanje njegove človečnosti.

Toda prav zato, ker človek ostaja v našem razmišljanju poslednja moralna instanca in osrednja oporna točka, se dogaja, da dobiva ta pojem v nekaterih primerih vse splošnejši, zato pa tudi vse manj opredeljen pomen.